

Amsterdam, 5 November 1930.

IN MEMORIAM.

CHRISTIAAN EIJKMAN,

11 Augustus 1858—5 November 1930.

Juist een jaar geleden ontving EIJKMAN den NOBEL-prijs voor physiologie en geneeskunde, en werd hem in het *Tijdschrift* 1) namens de Nederlandsche vakgenooten hulde gebracht.

En thans reeds eischt zijn heengaan woorden van herdenking en afscheid.

* * *

Met betrekkelijk weinige data is zijn levensloop te schetsen. CHRISTIAAN EIJKMAN werd den 11den Augustus 1858 te Nijkerk geboren, begon in 1876 te Amsterdam zijn studie als a.s. officier van gezondheid en promoveerde in 1883 op een proefschrift „Over polarisatie in de zenuwen”. Het zelfde jaar vertrok hij naar Indië. Na een verlof wegens ziekte maakte hij in 1886 opnieuw de reis, nu als medewerker der beri-beri-commissie PEKELHARING-WINKLER. In zijn tweede Indische periode was hij te Batavia werkzaam als directeur van het nieuwe laboratorium voor pathologische anatomie en bacteriologie en als directeur van de dokter-djawaschool. In 1896 kwam hij opnieuw met verlof in het vaderland.

Dan volgde, toen hij op het punt stond zijn werk in Indië te hervatten, den 5den Augustus 1898 zijn benoeming tot hoogleeraar in de hygiëne, medische politie en gerechtelijke geneeskunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Aan het einde van het academiejaar 1927—1928 nam hij, wegens het bereiken van de leeftijdsgrens, zijn afscheid; den 12den Juni 1928 gaf hij zijn laatste college.

* * *

Minder eenvoudig is de kenschetsing van het monumentale werk, dat in dit lange, aan louter wetenschap gewijde leven tot stand werd gebracht. EIJKMAN's studieperiode viel samen met den grooten tijd van het onderzoek der stofwisseling, met den begintijd van het onderzoek der krachtwisseling. *Zoo zou hij als physioloog aan de tropische gezondheidsleer een nieuwen grondslag geven.* Vóór EIJKMAN was het tropische klimaat de bron van alle tropische kwalen: het lichamelijke verbrandingsproces, de regeling der lichaamswarmte zou door de hooge temperatuur der lucht — zoo redeneerde men — geschaad worden. Daarbij onderstelde men nog een tropische bloedarmoede als karakteristiek schadelijk gevolg van de inwerking van het heete klimaat op den Europeaan, hetgeen in verband zou staan met een lager zuurstofgehalte van

1) G. VAN RIJNBERK, NOBEL-prijs 1929, C. EIJKMAN, F. G. HOPKINS, dit *Tijdschrift*, 9 November.

de warme, ijlere lucht. EIJKMAN heeft stuk voor stuk deze leerstellingen getoetst en verworpen. De Europeaan in Indië lijdt niet aan bloedarmoede, hij heeft geen belangrijk verhoogde lichaams-temperatuur, zijn stof- en krachtwisseling is niet anders dan in Europa en onderscheidt zich niet van die van den inlander.

Zoo dankt de specieele physiologie in de tropen aan EIJKMAN haar huidig aspect. Doch tevens verkreeg de tropische hygiëne nieuwen inhoud. Geen acclimatisatie van den Europeaan, maar verhooging der tropische volksgezondheid door bewuste ziektebestrijding werd het nieuwe doel, nu de onjuiste denkbeelden over klimaatsinvloed waren weggevaagd.

* * *

EIJKMAN's werk over beri-beri — begonnen met PEKELHARING en WINKLER en voortgezet met GRIJNS en VORDERMAN — is, men weet het, eveneens uitgegroeid als een classieke bijdrage tot de physiologie. Bij het schrijven van deze enkele regelen op EIJKMAN's sterfdag is het niet mogelijk ons te verdiepen in de historie der dagen, toen gedegen kennis en geniaal inzicht hem een zenuwziekte van laboratoriumkippen als verwant met beri-beri deden herkennen. Op dit oogenblik stellen wij slechts dankbaar vast, dat het EIJKMAN beschoren is geweest met behulp van een ongetelde massa medewerkers over de geheele wereld, *die fundamenteele vondst tot de leer der vitaminen op te bouwen*. Een groote voldoening is hem daarbij geweest, dat het laboratorium te Batavia niet achterbleef: de eerste EIJKMAN-medaille was voor JANSEN.

* * *

EIJKMAN was ook een voortreffelijk bacterioloog. *Ook de bacteriologie beoefende hij als physioloog*. Het onderzoek van de verichtingen der bacteriën — voorwaarden van groei en afsterven, biochemische omzettingen, fermenten — trok hem meer aan dan de studie der ziektekiemen. Op dit gebied is zijn werk evenzeer classiek; zijn methode tot het aankweken van den coli-bacil bij 46° C. vindt bij het wateronderzoek overal ter wereld toepassing.

* * *

Bij de herdenking van EIJKMAN's werk past een woord ter herinnering aan zijn persoon. Niemand onzer zal het intelligente gelaat met den zachten blik, het fraai gevormde hoofd, de hoge gestalte van EIJKMAN vergeten; en evenmin zijn vriendelijkheid, zijn eenvoud, zijn aan schuchterheid grenzende bescheidenheid.

Maar wie het voorrecht had hem nader te komen, peilde binnen dit eenvoudige en bescheiden uiterlijk het scherpe verstand, den vlijtigen zin, de omvangrijke kennis, den levendigen geest, het emotioneele temperament, de harmonische bewogenheid en de onverzettelijkheid van zijn critische gestemdheid. Uit zulk een veelvoud — *simplex non veri sigillum* was de titel van zijn rectorale rede — is zijn levenswerk opgebouwd.

J. J. VAN LOGHEM.